

3. Короткий словник політологічних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politics.ellib.org.ua/encyclopedia-term-309.html>.

4. Ющенко П. А. Національна ідея як матриця формування особистості: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філос. наук. спец. 09.00.03 – «Соціальна філософія та філософія історії» / П. А. Грушева. – Київ, 2009. – 20 с.

Пилипенко С. Г.

***Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка***

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації, що має суперечливий характер і характеризується новими надскладними відносинами, особливого значення набуло питання збереження національної ідентичності сучасної людини. Адже сьогоднішнє буття розгортається в просторі становлення наднаціональних утворень й антиглобалізаційних рухів, у контексті космополітизму, де ідентичність виступає феноменом, завдяки якому людина намагається подолати розкол між собою й зовнішнім світом.

Метою статті є розгляд національної ідеї як чинника збереження національної ідентичності в умовах глобалізаційних викликів.

Одна з функцій філософії – це сприяння самоусвідомленню нації, вияву її самодостатності. Це змушує дослідників звертатися до обговорення таких питань як: хиткість колективної ідентичності в умовах глобалізації й постійних міграційних процесів; можливість збереження ідентифікаційних засад; обстоювання значимості ідентичності як смислового горизонту людини й суспільства. Широкий діапазон відповідей на питання щодо ідентичності в умовах глобалізації були надані як у вітчизняній, так і в зарубіжній філософській думці. Це, насамперед, роботи С. Бейнхабіт, У. Бека, С. Гантінгтона, Е. Гелнера, Е. Макінтайра, Ж. Ліповецькі, Л. Бевзенко, С. Куцепал, В. Тарасенка та ін.

Ідентичність – широка концепція. Вона розуміється як своєрідна матриця, що має ознаки стабільності (є практично незмінною протягом тривалого часу), виразності (постає особливим феноменом) й відтворюваності (передається від покоління до покоління). Ідентичність – це феномен, який складається з множинності модусів (політичного, релігійного, культурного, етнічного, лінгвістичного, гендерного, національного тощо). Ідентичність є свого роду механізмом, який відбирає, оформлює й транслює цінності, навички соціокультурної дії, способи оцінки ситуації, стереотипи сприйняття світу, особливості емоційних реакцій, а також характерні для певної культури способи переживання й самовідчуття. Мова йде про забезпечення орієнтації в соціальному світі, що включає не лише співвіднесення індивіда з певною спільнотою чи з поняттям «ми», відкидаючи поняття «вони», але й можливість прогнозування соціокультурної поведінки.

Ідентичність має процесуальну природу, вона постійно змінюється залежно від історичної та соціальної динаміки й конструюється як особистістю, соціумом, так і культурою. Як слушно зауважує С. Куцепал, «ідентичність ніколи не може бути чимось сталим та завершеним, це процес утворення нового простору для буття особистості, яка завжди існує в умовах недостатнього рівня самоусвідомлення та самоздійснення, а тому прагне до все нових учинків, які вважає уреальненням особистої ідентичності» [2, с. 14].

Оскільки ідентичність людини є, насамперед, продуктом культури, то зміни, які відбуваються в політиці чи економіці, стосуються загальнокультурних підвалин людської взаємодії. «Люди відкривають нові, але, найчастіше, старі символи ідентифікації й виходять на вулиці під новими, але, частіше, старими знаменами, що призводить до війни з новими, але, найчастіше, старими ворогами» [3, с. 17]. Проте класичні методи розв'язання цих проблем (чи то силові, чи то комунікативні) виявляються недієздатними внаслідок неможливості ідентифікувати «за допомогою старих рольових схем». Відбуваються зміни ціннісно-сміслового підґрунтя, а саме культурних універсалій, що протягом певного історичного часу забезпечували смисложиттєві орієнтири.

Тому особливої актуальності набувають дослідження, спрямовані на розробку системи ціннісних орієнтацій, завданням яких є створення певної основи взаєморозуміння та взаємоповаги за умови збереження функції самосвідомості людини відносно своєї національної ідентичності. На думку С. Бенхабіб, збереження унікальності національних культур / національної ідентичності є можливим за умови врахування взаємодії всіх структурних і культурних імперативів, а також функціонально-структурних імперативів матеріальних систем дії (економіка, бюрократія, різні соціальні технології) та символічно-образних імперативів систем [1, с. 13].

Історія свідчить, що суспільства здатні подолати будь-які труднощі за умови наявності волі й консолідації народу. Як справедливо зазначає С. Гантінгтон, народи й нації завжди намагаються відповісти на найпростіше питання: «Хто ми такі?». Мова йде про тенденції, пов'язані зі зберіганням і культивуванням власної самобутності. Варто підкреслити, що нація – це спільнота, насамперед, духовна, ідейна, де одним з найважливіших є процес самоідентифікації, усвідомлення людиною своєї причетності до неї (спільна мета, мова, культура, інтереси та політично значима діяльність у різних сферах).

Основна увага приділяється саме національній державі, адже її завданням є сприяння реалізації прагнення народів до збереження своєрідності й самобутності. Проте в умовах глобалізації національні держави опинилися перед загрозою припинення подальшого існування, а особистість (інколи цілі спільноти) – перед питанням стосовно визначення своєї національної приналежності. Співвідношення інтеграції та диференціації не лише підкреслили невизначеність і мінливість сучасності – вони поставили під сумнів можливість існування національної ідентичності.

На відміну від етнічної ідентичності (що є заданою), національна ідентичність спирається на свідомий вибір і залежність від раціональних чинників: усвідомлення суб'єктом історичних, громадянських, політичних цінностей. Мова йде про загальне історичне минуле, спільність переконань, дій та національну культуру. І, безпосередньо, національну ідею, що виступає репрезентацією нації чи держави на колективному рівні. Остання ґрунтується на єдиній державотворчій політиці, мові, культурі, державних пріоритетах.

Національна ідея постає своєрідною матрицею питань-відповідей, що склалися історично у практиці буття народу й усвідомлюються на всіх рівнях соціальної реальності (економіка, політика, освіта тощо). Завдяки національній ідеї людина відчуває зв'язок поколінь, отримує можливість визначення перспективи розвитку як особистості, так і суспільства в цілому. Національна ідея є своєрідним імунітетом, умовою існування та консолідації нації.

Національна ідея та національна ідентичність не є феноменами, що існують поза людиною. Їх існування пов'язане з постійною роботою людини над собою, її постійним самовдосконаленням. Як свого часу зазначив Вацлав Гавел: «Порятунок нашого світу – лише в серці, умінні думати... відповідальності людини. Без глобального перевороту в людській свідомості покращення не відбудеться». Сьогодні всі ми відповідальні за свою країну, за своє майбутнє перед нашими пращурами й нашими нащадками.

В умовах сучасної глобалізації постало питання збереження національної ідентичності сучасної людини. Сам світ водночас став відкритим і тісним в умовах глобалізації, тим самим порушивши питання множинності ідентифікації, як смислового горизонту людини та суспільства. Тому особливого значення набуває національна ідея як духовна концепція національної свідомості, розуміння народом смислу свого існування. Концепція, що містить головні пріоритети нації. Ця концепція повинна висвітлюватися й підтримуватися на всіх рівнях, стимулюючи особистість бути творцем гідних умов свого буття у своїй державі й завдяки державі. Найвищою цінністю в суспільстві мають бути державні інтереси та справа нації. Необхідно усвідомити, що людина не може бути вільною у пригнобленій нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейнхабит С. Притязання культури. Равенство и разнообразие в глобальную эру : пер. с англ. / С. Бейнхабит ; под ред. В. И. Иноземцева. – М. : Логос, 2003. – 350 с.

2. Куцепал С. В. Ідентичність модерна та постмодерна / С. В. Куцепал // Філософські обрії. – 2007. – № 17. – С. 3–15.

3. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Самюэль Хантингтон ; [пер. с англ. Т. Велимеева]. – М. : АСТ, 2006. – 571 с. : ил., табл. – (Philosophy).